

School Dress Preferences of High School Students and Their Reflections in School

Murat Canpolat, Inonu University, ORCID ID: 0000-0003-2106-6474

Abstract

In some state schools in Turkey uniforms, some free dresses formally implemented in public schools may seem observations is that there is a consistent practice. Little is known about how these inconsistent practices affect students. In this study, using the data obtained from adolescents attending high school education in Malatya province, how the school dress of the adolescents are shaped and what problems these dresses cause in school were evaluated. For this purpose, qualitative interviews were conducted with 36 high school students between the ages of 16 and 18. As a result of the thematic analysis of the qualitative interviews, the following three main themes have been determined: "dress preference, factors affecting dress choice, reflections of dress choice in school". Practical suggestions were given to professionals and school administrators who provide psychological assistance within the framework of the findings.

Keywords: school dress, high school student, thematic analysis,

Inonu University
Journal of the Faculty of
Education
Vol 22, No 2, 2021
pp. 1317-1351
DOI:10.17679/inuefd.972880

Article type:
Research article

Received : 18.07.2021
Accepted : 02.08.2021

Suggested Citation

Canpolat, M. (2021). School dress preferences of high school students and their reflections in school, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 22(2), 1317-1351. DOI: 10.17679/inuefd.972880

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In Turkey, the uniform dress code was abolished at the pre-school, primary, secondary and high school levels in public schools in 2012, and free dress code was introduced instead. Changes were made in 2013, under the coordination of the school administration and the school-parent union, provided that they are not contrary to the limitations in the regulation (clothes that are harmful to human health, unsuitable for seasonal conditions, torn or perforated clothes, clothes such as shorts, tights that reveal body lines, over-the-knee skirts, they cannot wear skirts with deep slits, short pants, sleeveless T-shirts and sleeveless shirts), it has been decided that the school uniform or clothes can be determined for the relevant academic year by obtaining the consent of more than 50% of the parents (Ministry of National Education [MEB], 2013). Since then, the debate on whether it is appropriate for students to wear school uniform or casual clothing has been on the agenda of the public (Kapucu & Sezgin, 2015). While these discussions were going on, the students started to go to school in the clothes they wanted, although there were limitations in the schools where the decision to apply free dress code. It is seen that there is no clear understanding about whether it is more appropriate for students to wear the clothes they want at school or the school uniform.

Purpose

It is seen that a certain dress policy is not consistently applied in schools in Turkey, as in many other parts of the world, including developed countries such as America, England and Japan (Kapucu & Sezgin, 2015). Today in Turkey, according to the regulation (MEB, 2013), it is seen that in some public schools, clothing is free within some restrictions, and school uniforms are worn in some schools. Moreover, it is seen that even in schools where it is decided to wear

school uniforms, there is an inconsistency in dress code, some students wear casual clothes and some students wear uniforms. When the literature was examined, it was found that opinions were taken about the free dress code and the effects of school uniforms on academic achievement and behaviors were examined (Bağçeci et al., 2017; Bauman & Krskova, 2016; Demir & köse, 2017; Erkan, 2003; Gentile & Imberman, 2012; Gündüz. & Süer, 2016; Kapucu & Sezgin, 2015; Taneri et al., 2015; Uğurlu et al., 2015). However, since the introduction of the free dress code, what has been effective in the school uniform preferences of the adolescents, how the school uniforms of the adolescents are shaped, how the free dress practice affects the adolescents, what kind of problems the free dress code causes in schools, what is the reason why some students wear uniforms in the same school and some students come with free clothes. No study has been found regarding the species reflections. The findings of this research; It will contribute to the literature as it is the most objective reflection of the situation in today's classrooms, based on students' opinions about their school uniform preferences. In this context, the research question is structured as follows: How do adolescents' school uniform preferences take shape? What are the reflections of the preferred school uniform at school?

Method

This study was guided by a descriptive phenomenological (phenomenological) qualitative pattern. Phenomenological studies, based on a few philosophical and procedural principles (Denzin, 1989), reveal individuals' lives (Husserl, 1970), their experiences or their understanding of an event through in-depth interviews (Creswell, 2003, 2005), these are studies that aim to put. The participants of this study, which was conducted to determine how the school clothes of adolescents are shaped and what kind of reflections the preferred school uniform has at school, were determined by the purposive sampling method, which is

frequently used in qualitative research (Patton, 2002). The participants of the study consisted of 36 (25 = female, 11 = male) students studying at various high schools in the city center of Malatya, which is a metropolitan city in the Eastern Anatolian region of Turkey, wearing casual or school uniforms. Of the students aged between 16 and 18 ($M = 17.22$; $SD = .68$), 5 were tenth grade, 17 were eleventh grade, and 14 were twelfth grade students. The thematic analysis procedure described by Braun and Clarke (2006) was used in the analysis of the data set.

Findings

In this study, a detailed examination was made of what kind of clothes high school students prefer when they go to school, what is effective in their choice, and what problems the preferred dress triggers at school. A series of information was collected on what kind of clothes adolescents prefer when they go to school, what their preferences are affected by, and what their preferences affect. It has been observed that the choice of clothes for adolescents while going to school is not easy at all, it is affected by many factors, and it is an experience that occupies their minds. In the interviews with the participants, the choice of clothing includes the upbringing of the adolescents, the expectations of the society they live in and the rules of the school they attend. Moreover, the fact that women have more awareness and interest in clothing than men (Solomon & Douglas, 1989) makes it more difficult for female adolescents to choose clothes, making them feel this burden more heavily. Most of the participants stated that the school administration, teachers, family, society and belief had an effect on their dress preferences while going to school, they preferred unobtrusive and sporty clothes, some students disregarded the school rules and exaggerated the casual dress code, they did not dress appropriately for school, and the casual dress damaged the teacher-student

relationship in schools They stated that it disrupts discipline, causes exclusion and makes people with economic problems more prominent, and for these reasons, school uniforms would be more appropriate in schools.

Discussion & Conclusion

This study replicated some of the results of previous studies. First, clothing reflects the individual's taste, social and economic status, culture, belief, ethnic origin, and mood (Solomon, 1989), conveying the message of identity and lifestyle (Davis, 1992; Solomon & Douglas, 1989), a social acceptance. mediator (Erden, 1998; Shim & Koh, 1997) and because adolescents are in search of personal image and identity, they give importance to their appearance, especially their clothes, in order to express themselves better (Akça et al., 2011).

Secondly, while the participants talked about many factors in their clothing preferences, they especially focused on fashion. They stated that serials-films and friends are effective in their clothing preferences.

Third, it is interesting to note that almost all of the participants had a longing for the school uniform, while it was seen that they were wearing loose clothing. Free clothing provides the emergence of individual differences, provides the experience of evaluating differences as diversity (Howe, 1996), provides awareness of psychological states, emotions and problems (King, 1998), learning shopping with independent clothing buying behavior, developing impressions, personality and identity. While it was stated that it supported the development of the school (Peters, 1996) and removed the restrictions on self-expression (Wade & Stanford, 2003), the participants of the study saw the school uniform as appropriate for school and unknowingly took sides in the ongoing debate in the literature.

Lise Öğrencilerinin Okul Kıyafeti Tercihleri ve Bunların Okuldaki Yansımaları

Murat Canpolat, İnönü Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-2106-6474

Öz

Türkiye’de bazı devlet okullarında üniforma, bazı devlet okullarında serbest kıyafet resmi olarak uygulanıyor görünse de gözlemler tutarlı bir uygulamanın olmadığı yönündedir. Bu tutarsız uygulamaların öğrencileri nasıl etkilediği hakkında çok az şey bilinmektedir. Bu araştırmada Malatya ilinde lise eğitimine devam eden ergenlerden elde edilen veri kullanılarak, ergenlerin okul kıyafetinin nasıl şekillendiği ve bu kıyafetlerin okulda hangi sorunlara neden olduğu değerlendirilmiştir. Bu amaçla yaşları 16 ila 18 arasında değişen 36 lise öğrencisi ile nitel görüşme yapılmıştır. Yapılan nitel görüşmelerin tematik analizi sonucunda şu üç ana tema belirlenmiştir: ‘kıyafeti tercihi, kıyafet tercihinin etkileyen faktörler, kıyafet tercihinin okulda yansımaları’. Elde edilen bulgular çerçevesinde psikolojik yardım hizmeti sunan profesyonellere ve okul yöneticilerine uygulamaya yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: okul kıyafeti, lise öğrencisi, tematik analiz

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ
Cilt 22, Sayı 2, 2021
ss. 1317-1351
DOI:10.17679/inuefd.972880

Makale türü:
Araştırma makalesi

Gönderim Tarihi :
18.07.2021
Kabul Tarihi:
02.08.2021

Önerilen Atıf

Canpolat, M. (2021). Lise öğrencilerinin okul kıyafeti tercihleri ve bunların okuldaki yansımaları. *İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ*, 22(2), 1317-1351. DOI: 10.17679/inuefd.972880

Lise Öğrencilerinin Okul Kıyafeti Tercihleri ve Bunların Okuldaki Yansımaları

Türkiye’de 2012 yılında devlet okullarında okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde tek tip kıyafet uygulaması kaldırılmış yerine serbest kıyafet uygulaması getirilmiştir. 2013 yılında değişikliğe gidilerek okul yönetimi ve okul-aile birliğinin koordinatörlüğünde, yönetmelikte yer alan sınırlamalara aykırı olmamak koşuluyla (İnsan sağlığına zararlı, mevsim şartlarına uygun olmayan kıyafetler, yırtık veya delikli kıyafetler, vücut hatlarını belli eden şort, tayt gibi kıyafetler, diz üstü etek, derin yırtmaçlı etek, kısa pantolon, kolsuz tişört ve kolsuz gömlek giyemezler), velilerin % 50’sinden fazlasının muvafakati alınarak ilgili eğitim-öğretim yılı için okul kıyafeti veya kıyafetlerinin belirlenebileceği kararlaştırılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013). O tarihten itibaren okul üniforması mı yoksa serbest kıyafet mi giymelerinin öğrencilerin sağlıklı gelişimleri açısından uygun olacağı tartışmaları kamuoyunun gündemi olmuştur (Kapucu & Sezgin, 2015). Bu tartışmalar sürerken serbest kıyafet uygulaması kararı alınan okullarda her ne kadar sınırlamalar olsa da öğrenciler istedikleri kıyafetle okula gitmeye başlamıştır. Öğrencilerin okulda istedikleri kıyafetleri mi yoksa okul üniforması mı giymelerinin okullarda daha uygun olduğu ile ilgili net bir anlayışın olmadığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde okul üniforması giyinmenin okullardaki disiplin problemlerini, devamsızlığı, zorbalığı, şiddeti ve çeteleşmeyi azalttığı (Caruso, 1996; McCarthy, 2001; Sanchez vd., 2012; Tanioka & Glasser, 1991; Workman & Sudak, 2008), öğrenciler arasındaki sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkların oluşturabileceği problemleri en aza indirerek güvenli ve disiplinli bir öğrenme ortamı oluşturduğu (Erkan, 2003; Kaiser 1997), okul iklimini olumlu etkilediği (Murray, 1997), akademik başarıyı (Bodine, 2003) ve iftihar listesine giren öğrenci sayısını artırdığı (Caruso, 1996), daha disiplinli öğrencilerin daha iyi sonuçlar elde ettikleri (Cohen vd., 2009) ifade edilmektedir. Ayrıca benzer giyinilen okullarda

öğrenciler arasında daha az klikleşmenin olduğu, kıyafetten dolayı dalga geçilme ve dışlanmanın azalmasıyla benlik saygısı sorunlarının daha az yaşandığı (Tucker, 1999) ifade edilmektedir. Buna karşın literatürde serbest kıyafet giyinmenin de olumlu yanlarının olduğu belirtilmektedir. Serbest kıyafetin bireysel farklılıkların ortaya çıkmasını sağladığı, farklılıkları çeşitlilik olarak değerlendirme deneyimi sunduğu (Howe, 1996), psikolojik durumların, duyguların ve problemlerin farkına varılmasını sağladığı (King, 1998), bağımsız kıyafet satın alma davranışı ile alışverişi öğrenme, izlenim geliştirme, kişilik ve kimlik gelişimini desteklediği (Peters, 1996), kendini ifade edebilme kısıtlamalarını ortadan kaldırdığı (Wade & Standford, 2003) belirtilmektedir.

Sonuç olarak literatür okul üniformasının iyi bir okul disiplinine katkıda bulunan bir faktör olduğuna dair kanıtlar sağlasa da, serbest kıyafetin de bazı avantajları sıralanmaktadır. Hangi kıyafet uygulamasının daha uygun olduğu tartışmaları devam etmektedir. Kıyafet uygulamalarındaki okullar arasındaki farklılıklar, aynı okul içinde bazı öğrencilerin üniforma giymesi bazı öğrencilerin serbest kıyafet giymesi, serbest kıyafet sınırlamalarına bazı öğrencilerin uymaması, kıyafet tercihinin okulda yansımalarının bilinmemesi, sosyal medyanın ergenlerin kıyafet tercihleri üzerinde yayılan etkisi gibi sebeplerden dolayı lise öğrencilerinin okul kıyafeti tercihlerinin derinlemesine araştırılması ve tartışılması gerekmektedir.

Ergenlik, bilişsel, biyolojik ve sosyal değişimlerin yaşandığı bir dönemdir (Curtis, 2015; Elliott & Feldman, 1990). Bu dönemde, ergenlerin paralarının çoğunu kıyafete ayırdıkları (Gunter & Furnham, 1998), ergenlerin kıyafet ve eğlence tüketimlerinin fazla olduğu ifade edilmektedir (Stoneman, 1998). Amerikalı gençlerin 2018'de yaptığı harcamaların % 20'sini kıyafet oluşturmaktadır (Statista Research Department, 2020). Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması raporuna göre Türkiye'de internetten en fazla % 60 ile kıyafet, ayakkabı

ve aksesuar satın alınmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2020). Bu ürünlerin kimler tarafından alındığı raporda belirtilmemektedir. Ancak Türkiye’de liselerde serbest kıyafet uygulamasının yaygın olması, ergenlerin kişisel imaj ve ihtiyaçları ile eşleşen "havalı (cool)" markalar satın alması (Zollo, 1995), bu nedenle kıyafet ürünleri için pazar haline gelmesi (Evanco, Moutinho & Raaij, 1996), çoğu ülkede "hiper tüketiciler" (Chaplin & John, 2005) olarak ifade edilmesi beraber değerlendirildiğinde, bu oranın içinde ergenlerin de kıyafet harcamalarının olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin çeşitli sebeplerle farklı kıyafetler giymeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bir ergen, bugünlerde daha çok sosyal medya kanalını kullanan modanın (Kaplan & Haenlein, 2010) etkisinde kalarak, ekonomik olmasına ve sağlık koşullarına uygun olup olmamasına bakmaksızın markalı kıyafetler, tasarım kotlar (jeans) giymek isteyebilir (Geen, 1995). Bir başka ergen izlediği filmde özdeşim kurduğu, model aldığı bir karakter gibi giymeye, saçlarını onun ki gibi boyamaya çalışabilir (Bandura, 1986; Murray, 1999). Başka bir ergen, akran grubuna dâhil olabilmek, akranlarıyla ilişkiler kurabilmek (Chaplin & John, 2005), onlar tarafından dışlanmamak (Akça vd., 2011) için onlar gibi giyinebilir. Literatürde kıyafet, bireyin zevkini, sosyal ve ekonomik durumunu, kültürünü, inancını, etnik kökenini, ruh hâlini yansıtan (Solomon, 1989), kimliğinin ve hayat tarzının mesajını veren (Davis, 1992; Solomon & Douglas, 1989), sosyal bir kabul görme aracıdır (Erden, 1998; Shim & Koh, 1997). Sözsüz iletişimin bir sembolü olan kıyafetin (Arthur, 1999; Blumer, 1998; Miller, 1997), kimlik ve kendilik duygusunun oluşmasında etkili olduğu (Cox & Dittmar, 1995), ergenlik döneminde düşük benlik saygısının telafisi için kullanıldığı (Rosenberg, 1979) kabul edilmektedir. "Onun gibi olunmak" istenen kişiye özgü yakın davranışların gösterilmeye çalışıldığı (Erikson, 1993) bir geçiş aşamasında (Feldman, 2008; John, 1999; Piacentini & Mailer, 2004) olan ergenler, kişisel imaj

ve kimlik arayışında oldukları için, kendini daha iyi ifade edebilmek amacıyla dış görünüşüne, özellikle kıyafetlerine önem vermektedir (Akça vd., 2011). Ancak kıyafete verilen bu önem serbest kıyafet giyilen okullarda eğitim gören ergen ve ailesi için daha maliyetli olabilmektedir. Serbest kıyafet uygulanan okula devam eden, maddi gücü yerinde olmayan ergenlerin okul için ne giyecekleri konusunda ebeveynleriyle tartıştıkları (Bodine, 2003), varlıklı öğrenciler ile rekabet edemedikleri için eziklik, içine kapanma, yalnızlık, özgüven kaybı, düşük benlik algısı yaşadıkları ileri sürülmektedir (Gentile & Imberman, 2012). Ayrıca serbest kıyafetin, ekonomik olarak aileleri zorladığı ve ailelerin hissettiği baskıyı artırdığı (Woods & Ogletree, 1992; Workman & Sudak, 2008) belirtilmektedir. Kıyafetin, bireyin kendini ifade etmesinde işlevsel olduğu ancak bazıları için ek maliyetler getirdiği düşünülmektedir.

Amerika, İngiltere, Japonya gibi gelişmiş ülkeler dâhil dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de, okullarda belirli bir kıyafet politikasının tutarlı olarak uygulanmadığı görülmektedir (Kapucu & Sezgin, 2015). Bugün Türkiye’de, yönetmeliğe (MEB, 2013) göre bazı devlet okullarında bazı kısıtlamalar dâhilinde kıyafetin serbest olduğu, bazı okullarda okul üniformasının giyildiği görülmektedir. Dahası okul üniforması giyilmesi kararı verilen okullarda bile kıyafet konusunda tutarsızlığın olduğu, bazı öğrencilerin serbest kıyafet giydikleri bazı öğrencilerin üniforma giydikleri görülmektedir. Literatür incelendiğinde serbest kıyafet uygulaması ile ilgili görüşlerin alındığı, okul üniformasının akademik başarı ve davranışlara etkilerinin incelendiği araştırmalara rastlanılmıştır (Bağçeci vd., 2017; Bauman & Krskova, 2016; Demir & köse, 2017; Erkan, 2003; Gentile & Imberman, 2012; Gündüz & Süer, 2016; Kapucu & Sezgin, 2015; Taneri vd., 2015; Uğurlu vd., 2015). Ancak serbest kıyafet uygulamasının gelmesinden bu yana ergenlerin okul kıyafeti tercihlerinde nelerin etkili olduğu, ergenlerin okul kıyafetlerinin nasıl şekillendiği, serbest kıyafet uygulamasının ergenleri nasıl etkilediği, serbest

kıyafetin okullarda ne tür sorunlara kaynaklık ettiği, aynı okul içerisinde bazı öğrencilerin üniforma giymesinin bazı öğrencilerin serbest kıyafetle gelmesinin ne tür yansımalarının olduğu ile ilgili çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmanın bulguları; öğrencilerin okul kıyafeti tercihlerine ilişkin görüşlerine dayanan, bugünün sınıflarındaki durumun nesnel yansıması olduğundan literatüre katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede araştırma sorusu şu şekilde yapılandırılmıştır: Ergenlerin okul kıyafeti tercihleri nasıl şekillenmektedir? Tercih edilen okul kıyafetinin okuldaki yansımaları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışmaya bir tanımlayıcı fenomenolojik (olgu bilim) nitel desen rehberlik etmiştir. Birkaç felsefi ve prosedürel ilkeye dayanan (Denzin, 1989) olgubilim çalışmalar, bireylerin yaşantılarını (Husserl, 1970), tecrübelerini ya da bir olayı anlamlandırmalarını yapılandırılmış (semistruktür) derinlemesine görüşmeler yoluyla (in-depth interviews) (Creswell, 2003, 2005) ortaya koymayı hedefleyen çalışmalardır (Chapman & Smith, 2002). Olgu bilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya çıkarmayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir. Bu yönüyle hem bilimsel alan yazına hem de uygulamaya önemli katkılar getirebilir (Creswell, 2003). Bu araştırmada incelenen olgu “ergenlerin okula giderken kıyafet tercihleri” olarak değerlendirilmektedir. Bu desen veri toplamanın bireysel görüşmeler yoluyla yapılmasını gerektirdiğinden (Issel, 2004) bu araştırmada lise öğrencileri ile görüşülmüş, araştırma sonuçları bu verilere dayandırılmıştır.

Katılımcılar

Ergenlerin okul kıyafetlerinin nasıl şekillendiğini, tercih edilen okul kıyafetinin okulda ne tür yansımalarının olduğunu tespit etmek için yapılan bu araştırmanın katılımcıları nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan amaçlı örnekleme yöntemi (purposive sampling method) ile belirlenmiştir (Patton, 2002). Araştırmanın katılımcıları, Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesinde Büyükşehir olan Malatya il merkezinde, serbest kıyafet veya okul üniforması giyilen çeşitli liselerde eğitim gören 36 (25 = kadın, 11 = erkek) öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin 19'u okul üniforması giyilen okulda, 17'si serbest kıyafet giyilen okulda eğitim görmektedir. Yaşları 16 ile 18 arasında değişen ($\bar{X} = 17.22$; $Ss = .68$) öğrencilerin 5'i onuncu sınıf, 17'si on birinci sınıf, 14'ü on ikinci sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırma için İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan etik izin alınmıştır. Araştırma verileri 2019 yılı bahar döneminde toplanmıştır. Araştırmada katılımcılara ulaşmak için İnönü Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) bölümü lisans dördüncü sınıf öğrencilerine araştırma hakkında bilgi verilerek kendi çevrelerinde bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere ulaşmaları konusunda yardım istenmiştir. Dördüncü sınıf öğrencilerinden bazıları çevrelerinde araştırmaya katılmaya gönüllü 36 öğrenciye ulaşmış ve onların izinleri dâhilinde iletişim bilgilerini araştırmacıya vermiştir. Araştırmacı bu 36 öğrenci ile görüşerek görüşmenin yapılacağı tarih, saat ve yeri belirlemiştir. Görüşmeler araştırmacının çalışma ofisinde gerçekleştirilmiştir. Nitel görüşmeler başlamadan önce araştırmanın amacı ve içeriği hakkında katılımcılara tekrar bilgi verilmiş ve onamları alınmıştır. Bu görüşmeler (interview) yaklaşık olarak 10-15 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler katılımcıların onamları ile ses kaydına

(tape-recorded) alınmış ve bu kayıtlar birebir transkript edilmiştir (transcribed verbatim).

Katılımcıların isimleri ve kimliklerini açığa çıkaracak olası bilgiler transcript sırasında değiştirilmiş, makalenin son halinde bu değiştirilmiş hali sunularak katılımcıların kimlikleri gizlenmiştir (anonymity). Yarı yapılandırılmış görüşme (semi-structured interview) formunda yer alan ana sorulardan bazıları tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Okulda giyeceğiniz kıyafetlerin seçiminde nelere dikkat edersiniz?
Okul kıyafeti seçiminizde kim ya da kimler nasıl etkili oluyor?
Okulda kıyafet tercihlerinizden dolayı ne tür sorunlar yaşıyorsunuz?
Okul kıyafetleriniz okuldaki yaşamınızı nasıl etkiliyor, buna ilişkin kendi gözlemleriniz nelerdir?
Okul yönetiminin ve öğretmenlerin kıyafet konusundaki tutumları hakkında neler söylersiniz?

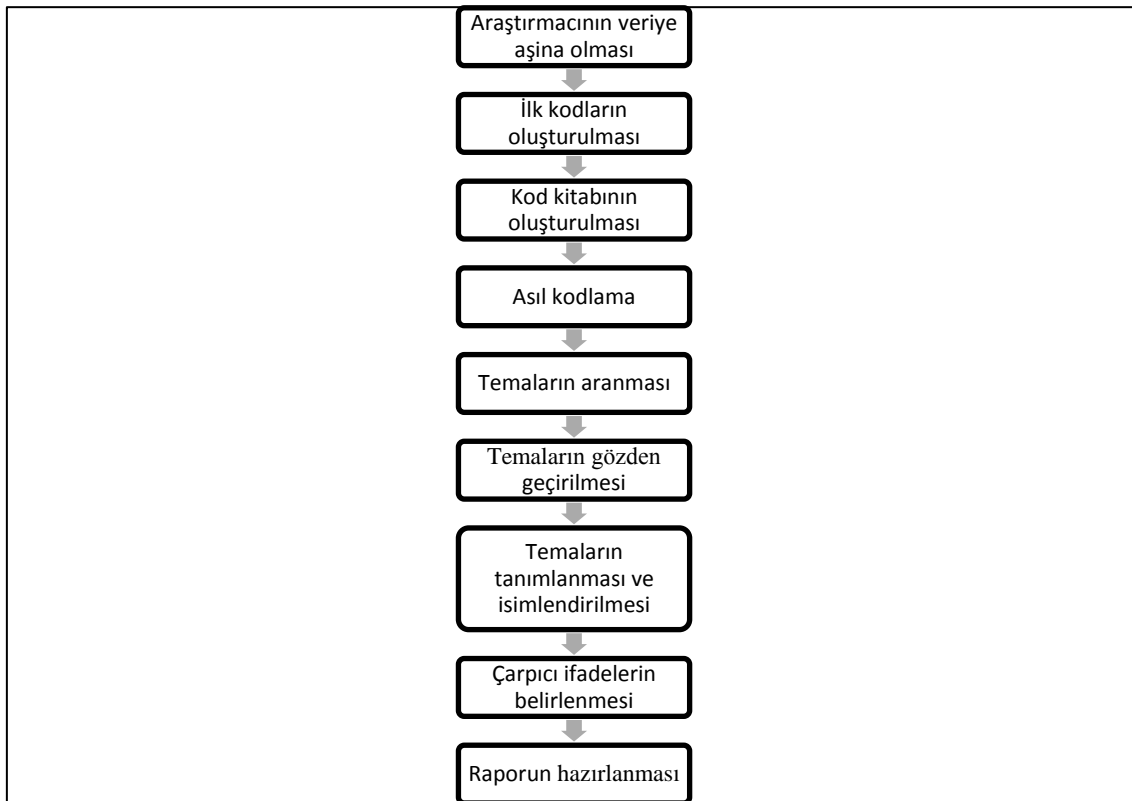
Veri Analizi

Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt edildikten sonra (tape-recorded) bire bir transcript (transcribed verbatim) edilerek, analiz yapılmak üzere QSR NVIVO-11 nitel veri analizi programına yüklenmiştir. Veri setinin analizinde prosedürü Braun ve Clarke (2006) tarafından tanımlanan tematik analiz kullanılmıştır. Tematik analiz, sınırları çok iyi çizilmemiş ama psikolojide yaygın olarak kullanılan nitel bir analiz yöntemidir (Boyatzis, 1998). Tematik analiz, katılımcıların deneyimlerini, anlamlandırmalarını ve gerçekliklerini aktaran; olayların, gerçeklerin, anlamların, deneyimlerin toplumdaki çok çeşitli söylemleri nasıl etkilediğini inceleyen, gerçekçi ve oluşturmacı bir yöntemdir (Braun & Clarke, 2006). Bu analizde tekrar eden anlam örüntülerini (pattern) bulma ve derinlemesine zengin bir şekilde

düzenleyerek betimleme amaçlanır. Bu prosedür çerçevesinde şekil 1’de görülen işlem adımları gerçekleştirilmiştir (Braun & Clarke, 2006).

Şekil 1

Tematik Analiz Süreci Aşamaları

Şekil 1’de görüldüğü gibi ilk olarak araştırmacının yazarı (kodlayıcı 1) ve İnönü Üniversitesi PDR bölümünden lisansüstü düzeyde nitel araştırmalar dersi yürüten ve nitel araştırmalar yapan bir öğretim üyesi (kodlayıcı 2) ilk olarak 36 transkriptin tamamını okuyarak veriye aşına olmuştur. Daha sonra kodlayıcılar 36 verinin 4 tanesini eşit sayıda ve rastgele olarak paylaşmıştır. Kodlayıcı 1 belirleyici, ilginç ve güçlü ifadeleri içeren ilk kodları (initial codes) oluşturmuştur. Aynı işlemi kodlayıcı 2 de yaptıktan sonra bir araya gelmiş ve benzerlikler ve farklılıklar dikkate alınarak kod kitabı oluşturulmuştur. Bu kitap, kodları, tanımları ve örnek

ifadeleri içermektedir. Daha sonra transkriptler kodlayıcılar arasında paylaşarak asıl kodlamaya geçilmiştir. Asıl kodlama yapılırken kod kitabına göre hareket edilmiş ve yeni kodlar ortaya çıktığında kodlayıcılar bir araya gelerek kod kitabını revize etmiştir. Süreç boyunca kodların ne anlam ifade ettiği, birbirileri ile ilişkileri ve olası hangi temalar altında birleşeceği ile ilgili hatırlatıcı notlar (memolar) (Charmaz, 2006) yazılarak veriler hakkında bütüncül ve analitik bir bakış sağlanmaya çalışılmıştır. Kodlayıcılar kendi dokümanlarını kodladıktan sonra diğer araştırmacının dokümanlarını da kodlanmamış versiyonu üzerinden kodlamışlardır.

Her iki kodlayıcı da kodlamayı bitirdikten sonra bir araya gelerek dokuz kod (generating initial codes) ve üç aday tema (potential themes) üzerinde tam anlaşma sağlamıştır. Geçici olarak oluşturulan aday temaların, kodlanmış veri içeriğiyle ve tüm veri setiyle uyumu kontrol edilerek gözden geçirilmiştir (Reviewing themes). Oluşturulan temaların sınırları, adları ve tanımları tematik analizin ruhuna (essence) uygun, bütün veri setini derin ve zengin içeriği ile kapsayacak şekilde netleştirilmiştir. Veri seti ve oluşturulan temalar son defa kontrol edildikten sonra katılımcıların makalede kullanılacak çarpıcı, ayrıntılı ve inandırıcı ifadeleri belirlenmiştir. Tematik analiz sonucunda elde edilen verilerin yazımı, araştırma soruları ve var olan literatürle ilişkilendirilerek tamamlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmada iç geçerliliğin sağlanması amacıyla araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan görüşme formu için uygulama yapılmadan önce uzman görüşü alınmıştır. Hazırlanan görüşme formu için PDR alanında ve nitel araştırmalar konusunda deneyimli bir öğretim üyesinin görüşü alınmıştır. Bu aşamanın ardından iki öğrenciye görüşme formları okutularak soruların okunabilirlik ve anlaşılabilirlik açısından değerlendirilmesi sağlanmıştır. Elde edilen dönütlere göre formda uygunluk ve anlaşılabilirlik açısından gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

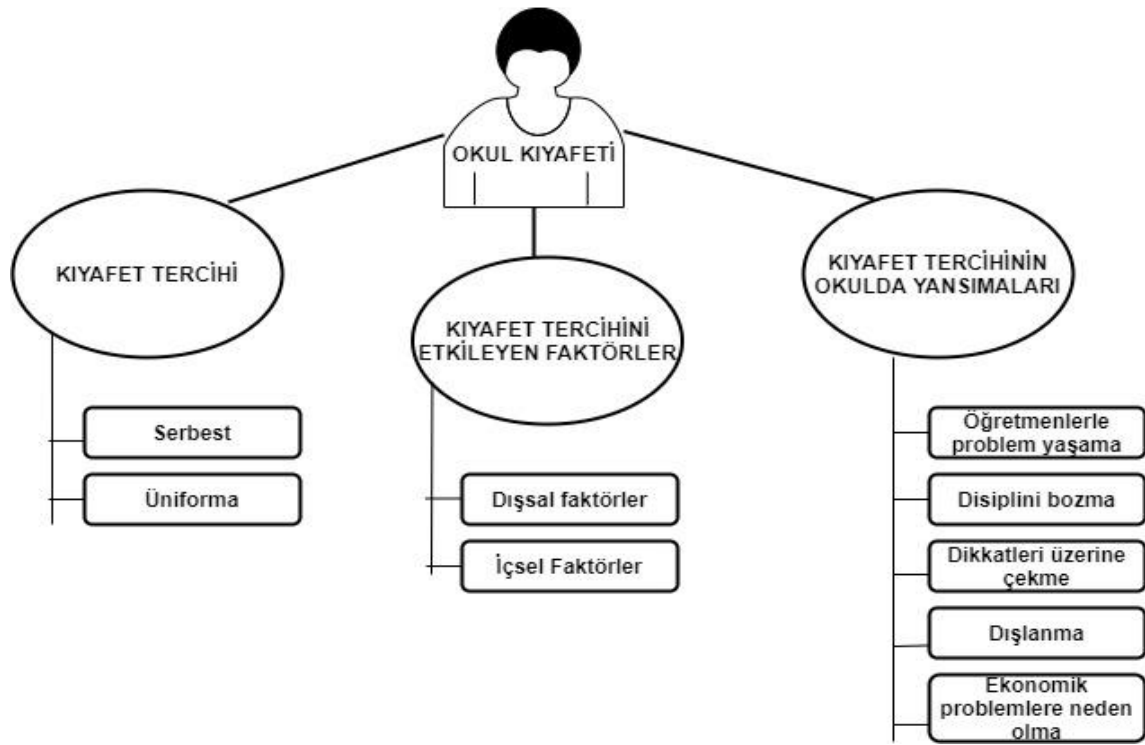
Çalışmada dış geçerliğin sağlanması amacıyla; katılımcılar, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi ve bulguların nasıl düzenlendiği ayrıntılı bir biçimde betimlenmiştir. Çalışmada iç güvenilirliğini sağlamak amacıyla; bulgularının tümü yoruma yer vermeden okuyucuya sunulmuştur. Kodlayıcılar arası tutarlılığı kontrol etmek için kodlayıcı 1'in kodlayıcı 2'nin kodladığı doküman üzerinden giderek kodlama yapabileceği ancak kodlanmış doküman üzerinden değil de hiç kodlanmamış doküman üzerinden gitmesinin ve karşılaştırma yapmasının daha doğru olacağı önerildiğinden (Miles vd., 2014) bu araştırmada kodlayıcı 1, kodlayıcı 2'nin kodladığı dokümanları hiç kodlanmamış versiyonu üzerinden bir kez daha kodlamıştır. Kodlayıcı 2 de kodlayıcı 1'in kodladığı dokümanları hiç kodlanmamış versiyonu üzerinden kodlamıştır. Daha sonra kodlayıcı 1 ve kodlayıcı 2 bir araya gelerek benzerlikler ve farklılıklar üzerine tartışmış ve uyuma bakılmıştır. Kodlayıcılar arası uyum için araştırmacılar sadece analizin sonucunda değil, analiz süreci boyunca defalarca bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunmuştur.

Bulgular

Yapılan tematik analiz sonucunda ortaya çıkan üç ana tema ve bu ana temaların altında yer alan dokuz alt tema şekil 2'de gösterilmiştir. Bulgular kısmının sunumunda bütünlük sağlanması amacıyla her bir alt temayı ayrı ayrı başlıklar altında sunmak yerine ana temanın altında öyküleştirici sunuma olanak tanıyacak bir şekilde verilmiştir.

Şekil 2

Okul Kıyafetine İlişkin Tematik Harita

Kıyafet Tercih

Bu tema, lisede okuyan ergenlerin okula giderken tercih ettiği kıyafet tarzını içermektedir. Katılımcıların çok azı okula giderken okul üniforması giydiklerini belirtirken, katılımcıların çoğu okula giderken serbest kıyafet giyinmeyi tercih ettiklerini, serbest kıyafet tercih ederken de “dikkat çekmeyen”, “spor” kıyafetler olmasına özen gösterdiklerini belirtmişlerdir. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Meryem, okula giderken serbest kıyafet tercih edenlerden sadece biridir. Kıyafet giyerken nelere dikkat ettiğini, “Öncelikle çok fazla dikkat çekmeyecek. Göz yormayacak. En azından okula uygun bir kıyafet olmasına dikkat ediyorum. Sonuçta düğüne gelmiyoruz. Okumak için geldiğimiz için ona uygun giymemiz gerekir ve bu

yüzden giyimime dikkat ediyorum.” sözleriyle ifade etmiştir. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Aslı, okulda serbest kıyafet giyinen bir başka ergendir. “Okulda şık giyinmeyi sevmiyorum, bu yüzden sportif giyerim.” demiş ve dikkat çekmeyen kıyafetler tercih ettiğini eklemiştir. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Yeşim, her sabah okula giderken ne giymesi gerektiği konusunda sorun yaşayan, okul üniforması giyinen azınlık gruptan biridir. Sorunu okul üniforması giymeyi tercih ederek çözmüş görünmektedir. Yaşadığı bu durumu şu sözleriyle anlatmıştır:

Ben kıyafet bulmakta çok zorlanıyordum. Bu yüzden okul üniforması giyiyorum ve giymeyi çok seviyorum.

Katılımcıların çoğu dikkat çekmeyen kıyafetler tercih ettiklerini söylerken bazı arkadaşlarının “dikkat çeken kıyafetler” giydiklerini de belirtmişlerdir. 18 yaşında 12. sınıf öğrencisi Kayra, okul kıyafetlerine uyan gruptan yalnızca biridir. Okulda dikkat çekici kıyafetle gelenlerin olduğunu ve bu durumu doğru bulmadığını, “Bu okulda medyanın etkisi çok fazla. Saçlarını boyayan, aşırı makyaj yapan, bir de dikkat çekici kıyafetle gelenlerin okulda olması bence sakıncalı. Zaten okul kurallarına da aykırı. Belli bir düzen var okulda, o düzene uyulması gerekiyor. Okulun da belirlemiş olduğu üniforma ya da standart kıyafetler nelerse ona uymamızı gerekiyor bence.” sözleriyle anlatmıştır.

Kıyafet Tercihini Etkileyen Faktörler

Bu tema, ergenlerin okula giderken giydikleri kıyafetlerin seçilmesinde etkili olan faktörleri içermektedir. Ergenlerin kıyafet tercihlerinde okul kuralları, okul yönetimi ve öğretmenlerin tutumu, dizi-filmler, aile, arkadaş, moda, sosyal medya, inanç, toplum gibi “dışsal faktörler” ve kendine yakıştığını düşünme-zevke uygunluk, beğenilme isteği, iyi çocuk olma gibi “içsel faktörler” etkili olmaktadır.

Ergenlerin okula giderken kıyafet tercihleri bazı dışsal faktörlerden etkilenmektedir. Okul yönetiminin kıyafet konusunda uyguladığı kurallar ve bu kurallara uyulması konusundaki tutumları bunlardan biridir. Okul üniforması giyilen okullarda bazı öğrencilerin okula üniforma ile gittikleri bazı öğrencilerin serbest kıyafetle gittikleri, serbest kıyafet giyilen okullarda ise ergenlerin serbest kıyafetle gittikleri görülmüştür. 18 yaşında 11. sınıf öğrencisi Ezgi, okul üniformasının giyildiği bir okulda serbest kıyafet tercih edenlerden biridir. Serbest kıyafeti tercih etme sebebini, “Okul üniforması var ama pek ilgilenmedikleri için biz serbest geliyoruz.” sözleriyle anlatmıştır. 18 yaşında 12. sınıf öğrencisi Defne’nin gittiği okulun yönetimi üniforma giyilmesi konusunda daha sıkı tedbirler alıyor görünmektedir. Defne, neden üniforma ile gittiğini, “Kıyafetimi, okul kıyafetinin dışına çıkmayacak şekilde düzenliyorum. Çünkü okul idaresinden herhangi bir laf işitmek istemem.” sözleriyle ifade etmiştir.

Ergenlerin okul üniforması giymeyi reddetme sebepleri arasında okul idaresinin katı olmayan bir yönetim tarzı benimsemesinin payı olduğu kadar üniforma belirlerken öğrenci görüşlerinin (daha çok renk konusunda) alınmamasının da payının olduğu görülmektedir. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Sevda, okulda üniforma giyilmesi gerektiğini düşünen ergenlerden biridir. Ancak neden üniforma giymediğini şu sözlerle anlatmıştır:

Bence aslında serbest kıyafet olmasa daha iyi olurdu. Böyle herkesin beğenebileceği bir renk olsaydı en azından öğrenci olduğumuz belli olurdu bu okula girdiğimiz zaman. Serbest kıyafet olunca herkes ne bileyim farklı geliyor okula, uygunsuz kıyafetler giyenlerde var aramızda. Üniforma olsaydı daha iyi olurdu diye düşünüyorum. Okul üniformasının rengini beğenmediğimiz için giymek istemiyoruz. O

yüzden herkes serbest kıyafetle geliyor. Bizim fikrimizi alsalardı renk konusunda, daha iyi olacaktı.

Ergenlerin kıyafet tercihlerinde etkili olan bir başka faktör dizi-filmlerdir. Katılımcıların çoğu çok fazla dizi izlemediklerini, o nedenle kendilerini çok fazla etkilemediğini, ama izleyen kişilerin kıyafet tercihlerinde filmlerdeki karakterlerin etkisinin olduğunu gözlemlediklerini söylemişlerdir. 17 yaşındaki 10. sınıf öğrencisi Nazar, bu tarz gözlemleri olan ergenlerden biridir. “Ben pek dizi falan izlemiyorum.” demiş ve “Arkadaş ortamımda çok bahsediliyor, ‘Şunun giyindiği çok güzeldi ben de o tür bir şey giymek istiyorum’ diye. Gerçekten öğrenciler için etkili oluyor.” sözleriyle dizi-filmlerin ergenlerin kıyafet tercihleri üzerinde etkili olduğunu vurgulamıştır. 18 yaşındaki 11. sınıf öğrencisi Ezgi, dizi-filmleri izleyen ve etkilenen bir ergendir. Kıyafet tercihinde dizi-filmlerin etkili olduğunu, “Evet, filmlerde gördüğümü ben de giymek istiyorum, genelde o tarzlarda da giyiniyorum. Etkiliyor çünkü beğeniyoruz, hoşumuza gidiyor.” sözleriyle açıkça anlatmıştır. 16 yaşında 10. sınıf öğrencisi Mücahit dizi-filmlerin kendi ifadesi ile “subliminal mesaj” vererek kıyafet konusunda etkili olduğunu başka bir noktaya dikkatleri çekerek anlatmıştır.

Kıyafet tercihi konusunda okul yönetimi ve öğretmenler kadar olmasa da ailenin de etkili olduğu görülmektedir. Özellikle kadın ergenlerin kıyafet tercihlerinde gerek model olarak gerekse müdahale ederek annenin ve ablanın ergenin kıyafet tercihinde etkili oldukları görülmektedir. 18 yaşındaki 12. sınıf öğrencisi Gözde, ablasını model alanlardan sadece biridir. “Örnek aldıklarım var. Ablamı örnek alıyorum.” demiş ve bazı kıyafetleri giymesine ailesinin izin vermediğini eklemiştir. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Esmâ, ailenin kıyafete karışması konusunda rahatsız olanlardan sadece biridir. Yaşadığı bu rahatsızlığı şu sözleriyle dile getirmiştir:

Annem ve ablalarım kıyafetlerimin renginden, şekline şemaline, her şeyine karışırlar. Yok açık olmasın, yok dar olmasın, sana yakışsın o gibi şeyler.

Ergenlerin kıyafet tercihlerinde arkadaşların da etkili olduğu görülmektedir. 17 yaşındaki 11. sınıf öğrencisi Eylül, kıyafet konusunda arkadaşların etkisinde olduğunu, “Arkadaşlarıma bakıyorum, ben de onlar gibi giyinmek istiyorum.” sözleriyle dile getirmiştir. 16 yaşında 11. sınıf öğrencisi Hasan, tıpkı Eylül gibi arkadaşlarından etkilendiğini, “Öncelikle arkadaşlarımdan etkisi altında kalıyorum çünkü onlar güzel giyiniyorlar, bende de güzel giyinme isteği doğuyor doğal olarak. Bundan dolayı arkadaşlarımdan etkileniyorum.” sözleriyle anlatmıştır.

Ergenlerin kıyafet tercihlerinde, sosyal medya, moda, ünlüler de etkili görünmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası sosyal medya ve modayı takip ettiklerini, oradaki reklamların etkili olduğunu ifade etmişlerdir. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Elif, bir instagram kullanıcısıdır. “Ben genellikle kıyafetlerimi instagramdan seçerim.” demiş ve modayı takip ettiğini eklemiştir. 17 yaşındaki 11. sınıf öğrencisi Eylül, kıyafet tercihinde nelerin etkili olduğuna yönelik soruya, “moda, moda, moda” demiş gülererek ve “Moda, benim için en etkili şey.” sözleriyle devam etmiştir.

Kadın ergenlerin kıyafet tercihlerinde başka bir etkenin inanç ve toplum olduğu görülmektedir. Katılımcıların azınlığı olsalar da bazı kadın ergenler kendi ifadeleri ile “kapalı” olduklarını, bu nedenle inançları ve içinde yaşadıkları toplumun kurallarına göre kıyafetler giyindiklerini belirtmişlerdir. Erkeklerin kıyafet tercihlerinde toplumun etkisinin daha az olduğu, katılımcı erkeklerin çok azının toplumun beklentisine göre giyindiği görülmektedir. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Büşra, inancının kıyafet tercihinde belirleyici olduğunu şu sözlerle anlatmıştır:

Okulda giyeceğim kıyafetlerde kapalı bir bayan olduğum için uzun ve geniş giymeye dikkat ederim.

Ergenlerin okula giderken kıyafet tercihleri bazı içsel faktörlerden de etkilenmektedir. Kendine yakıştığını düşünme-zevke uygunluk bunlardan en öne çıkanları arasındadır. 16 yaşında 10. sınıf öğrencisi Cennet, modadan etkilenmediğini söylemiş ve onun için neyin belirleyici olduğunu, “Ben kendime hangisi yakışırsa onu giyiyorum, ona göre seçiyorum. Kendime yakışanı seçiyorum.” diyerek anlatmıştır.

Ergenlerin, kendilerine yakışan, zevklerine hitap eden kıyafet giydiklerinde kendilerini daha güzel ve yakışıklı hissettikleri görülmektedir. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Aslı, güzel görünmeyi önemseyen kızlardan sadece biridir. “İnsan kendinin güzel görünmesini istiyor.” demiş ve kendisini güzel hissettirecek kıyafetler tercih ettiğini eklemiştir.

Beğenilme, güzel görünme isteğinin yanı sıra aile üyelerinin isteğini yaparak iyi çocuk olmak isteyen ergenler de vardır. 17 yaşındaki 10. sınıf öğrencisi Nazar, onlardan biridir. “Babam daha uzun giymemi çok ister, ben de onu mutlu edecek şeyleri giymeyi severim.” diyerek nasıl iyi çocuk olduğunu anlatmıştır.

Kıyafet Tercihinin Okulda Yansımaları

Bu tema, ergenlerin kıyafet tercihlerinin okullarda neden olduğu sorunları kapsamaktadır. Gerek serbest kıyafet uygulanan okullarda olsun gerekse okul üniforması giyme zorunluğu bulunan okullarda olsun ergenlerin serbest kıyafet giyerek okula gelmeleri birtakım problemleri tetiklemektedir. “Öğretmenlerle problem yaşama, disiplini bozma, dikkatleri üzerine çekme, dışlanmaya neden olma, ekonomik problemlerin görünürlüğünü artırma” gibi problemler ortaya çıkmaktadır. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Yeşim, okula uygun giyinilmediğinde öğretmenlerin müdahale ettiğini, öğretmenlerle ilişkilerin bozulduğunu

söylemiştir. Kendisinin şahit olduğu bir olayı, “Bu okulda bazı arkadaşlarımız gerçekten çok açık giyiniyor, saçını boyatıyor. Okul için uygun olmadığını çok iyi biliyorum. Bir arkadaşım vardı, dün hatta voleybol oynuyorduk, baya açık giyinmişti. Öğretmenler kızdı. Ben öğretmenlerimin kızacağı türde kıyafetler giymiyorum. Mümkünse tunik falan giyiyorum.” sözleriyle anlatmıştır.

Katılımcılar okullarda serbest kıyafet giyilmesinin okul disiplinini zedelediğini ifade etmişlerdir. 18 yaşındaki 12. sınıf öğrencisi Dolunay, okul kurallarının olması gerektiğini, öğrencilerin de bu kurallara uyan biçimde giyinmelerini düşünenlerden biridir. Ama tüm uyarılara rağmen bazı ergenlerin kuralları hiçe saydığını ve okul disiplinine zarar verdiğini, “Her okulda olduğu gibi bizim okulda da disiplin problemleri oluyor. Çünkü herkes okul kurallarına uymuyor. Okul müdürümüz dikkat çekici şeylerin giyilmemesi gerektiğini söylüyor. Bu konuşmanın üzerine biraz düzelme olsa da çok da etkili olmuyor. Arkadaş çevreme baktığım zaman uyarı alanlar oldu, disipline gidenler oldu, ceza alanlar oldu.” sözleriyle anlatmıştır.

Bir diğer yaşanan sorun, serbest kıyafet giyilmesini onların ifadesi ile “abartanların” neden oldukları, dikkatleri üzerlerine çekerek başka problemlere davetiye çıkarma ile ilgili görünmektedir. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Eda, okulda bazı kızların giyimlerine dikkat etmediklerini, aksine kıyafetleri ile dikkatleri üzerlerine çektiklerini, “Göbeği açık falan geziyorlar, okulda mini etekler giyiyorlar, topuklu ayakkabılar...Sanki okula gelmiyorlar. Sonra da başka sorunlar çıkıyor.” sözleriyle ifade etmiş ve kendisinin bu konuda dikkatli olduğunu vurgulamıştır.

Bazen de ergenler kıyafetleri nedeni ile alay konusu olmakta, akranları tarafından dışlanmaktadırlar. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Zuhale, çevresinde gözlemlediği bu problemi dile getirenlerden biridir. “Okulda bazı arkadaşlar modaya uygun davranıyorlar. Gençlik, o yüzden. Arkadaş her tarafını deldirmeye başladı, saçını falan boyattı. Baya bir açık giyinmeye

başladı. Baya bir kızdılar aralarına almadılar.” diyerek kıyafetin akran gruplarına dâhil olmada etkili olduğunu söylemiş ve aksi takdirde gruptan dışlanacağını belirtmiştir.

Bir diğer problem de serbest kıyafet giyilen okullarda ekonomik problemlerin görünürlüğüdür. 17 yaşında 11. sınıf öğrencisi Elif, bu probleme vurgu yapan gruptan biridir. Kendisinin maddi problemi olmadığını, hatta serbest kıyafet giymeyi tercih edenlerden biri olduğunu söylemiş ve bazı kişilerin kıyafet almakta zorlandığını, bu nedenle okul üniforması giyilmesinin daha doğru olacağını şu sözlerle anlatmıştır:

Mesela şuan bizim kıyafetler serbest kıyafet. Herkes istediğini giyebiliyor. Normal bir üniforma olsa, herkesin giyebileceği, hem okul olduğu belli olur, herkes elini kolunu sallayarak giremez. Hem de hani alan var alamayan var. Mesela ben alıyorsam arkadaşım alamıyor mesela diyelim. Üniforma olsa daha iyi olur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada lise öğrencilerinin okula giderken ne tür kıyafet tercih ettiklerinin, tercihte nelerin etkili olduğunu, tercih edilen kıyafetin okulda hangi sorunları tetiklediğinin ayrıntılı bir şekilde incelemesi yapılmıştır. Ergenlerin okula giderken ne tür kıyafetler tercih ettikleri, tercihlerin nelerden etkilendiği, tercihlerin neleri etkilediği üzerine bir dizi bilgi toplanmıştır. Ergenlerin okula giderken kıyafet seçimlerinin hiç de kolay olmadığı, birçok faktörden etkilendiği, onların zihinlerini meşgul eden bir yaşantı olduğu görülmüştür. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde kıyafet seçimi ergenlerin yetiştirilme tarzlarını, içinde buldukları toplumun beklentilerini ve gittikleri okulun kurallarını içermektedir. Dahası giyimle ilgili olarak kadınların erkeklere göre daha fazla farkındalık ve ilgiye sahip olması (Solomon & Douglas, 1989) kadın ergenleri kıyafet tercih ederken daha çok zorlamakta, onlara

bu yükü daha ağır hissettirmektedir. Katılımcıların çoğu, okula giderken kıyafet tercihlerinde okul yönetiminin, öğretmenlerin, ailenin, toplumun, inancın etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların çoğu, dikkat çekmeyen ve spor kıyafetler tercih ettiklerini, bazı öğrencilerin okul kurallarını hiçe sayarak serbest kıyafeti abarttıklarını, okula uygun giyinmediklerini söylemiş; serbest kıyafetin okullarda öğretmen-öğrenci ilişkisini zedelediğini, disiplini bozduğunu, dışlanmalara neden olduğunu ve ekonomik problem yaşayan kişileri belirginleştirdiğini, bu nedenlerle okul üniformasının okullarda daha uygun olacağını ifade etmişlerdir.

Bu çalışma, önceki çalışmaların ortaya koyduğu bazı sonuçları tekrarlamıştır. İlk olarak, kıyafetin bireyin zevkini, sosyal ve ekonomik durumunu, kültürünü, inancını, etnik kökenini, ruh hâlini yansıtan (Solomon, 1989), kimliğinin ve hayat tarzının mesajını veren (Davis, 1992; Solomon & Douglas, 1989), sosyal bir kabul görme aracı (Erden, 1998; Shim & Koh, 1997) olduğu, ergenlerin kişisel imaj ve kimlik arayışında oldukları için, kendini daha iyi ifade edebilmek amacıyla dış görünüşüne, özellikle kıyafetlerine önem verdikleri (Akça vd., 2011) ifade edilmektedir. Bu araştırmada katılımcıların çoğu beğenilme isteklerinin olduğunu, bu nedenle dış görünüşlerine önem verdiklerini söylemişlerdir. Giydikleri kıyafetlerde kültürlerinin, ailelerinin, inançlarının, sosyal ve ekonomik durumlarının, zevklerinin etkili olduğundan da bahsederek literatürü desteklemişlerdir.

İkincisi, katılımcılar kıyafet tercihlerinde birçok faktörden bahsederken özellikle moda üzerinde durmuşlardır. Dizi-filmlerin ve arkadaşların kıyafet tercihlerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Literatürde sosyal medya kanalını kullanan ergenlerin; modanın (Kaplan & Haenlein, 2010) etkisinde kaldıkları, markalı kıyafetler, tasarım kotlar (jeans) giyinmek istedikleri (Geen, 1995), izledikleri filmde özdeşim kurdukları, model aldıkları bir karakter gibi

giyinmeye, saçlarını onun ki gibi boyamaya çalıştıkları (Bandura, 1986; Murray, 1999), akran grubuna dâhil olabilmek, akranlarıyla ilişkiler kurabilmek (Chaplin & John, 2005), onlar tarafından dışlanmamak (Akça vd., 2011) için onlar gibi giyindikleri ifade edilmektedir. Bu araştırma, katılımcıların, modanın, sosyal medyanın, dizi-filmlerin, akran gruplarının etkisinde kalarak onlar gibi giyinmek istediklerini ve giyindiklerini söylemeleri ile daha önceki araştırma bulguları ile benzerlik göstermiştir.

Üçüncüsü, katılımcıların neredeyse tamamının serbest kıyafet giydikleri görülürken okul üniformasına özlem duymaları ilginç olarak düşünülmektedir. Serbest kıyafetin bireysel farklılıkların ortaya çıkmasını sağladığı, farklılıkları çeşitlilik olarak değerlendirme deneyimi sunduğu (Howe, 1996), psikolojik durumların, duyguların ve problemlerin farkına varılmasını sağladığı (King, 1998), bağımsız kıyafet satın alma davranışı ile alışverişi öğrenme, izlenim geliştirme, kişilik ve kimlik gelişimini desteklediği (Peters, 1996), kendini ifade edebilme kısıtlamalarını ortadan kaldırdığı (Wade & Standford, 2003) ifade edilirken, araştırmanın katılımcıları okul üniformasını okul için uygun görerek farkında olmadan literatürde devam eden serbest kıyafet mi okul üniforması mı tartışmalarında taraf olmuşlardır. Bu durum okul kıyafeti dışında da alış-veriş yapılabileceğini, kendini ifade etmenin tek yolunun kıyafet olmadığını düşünüyor olmalarından veya kar-zarar hesabı yaptıklarında okul üniformasını daha az zararlı görüyor olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Literatürde okul üniforması giyinmenin okullardaki disiplin problemlerini, devamsızlığı, zorbalığı, şiddeti ve çeteleşmeyi azalttığı (Caruso, 1996; McCarthy, 2001; Sanchez vd., 2012; Tanioka & Glasser, 1991; Workman & Sudak, 2008), öğrenciler arasındaki sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkların oluşturabileceği problemleri en aza indirerek güvenli ve disiplinli bir öğrenme ortamı oluşturduğu (Erkan, 2003; Kaiser 1997), okul iklimini olumlu etkilediği (Murray, 1997), akademik başarıyı (Bodine, 2003)

ve iftihar listesine giren öğrenci sayısını artırdığı (Caruso, 1996) ifade edilmektedir. Ayrıca benzer giyilen okullarda öğrenciler arasında daha az klikleşmenin olduğu, kıyafetten dolayı dalga geçilme ve dışlanmanın azalmasıyla benlik saygısı sorunlarının daha az yaşandığı (Tucker, 1999) ifade edilmektedir. Araştırmanın katılımcıları bir yandan serbest kıyafetin abartıldığını, bazı öğrencilerin okula uygun giyinmediklerini söylemişler, bir yandan okulun disiplininin kalmadığından, öğretmenlerle problem yaşandığından, okuldaymış gibi hissedemediklerinden yakınlıkla okul üniformasının gerekli olduğunu savunan literatürü desteklemişlerdir.

Katılımcıların bunları anlatırken ki ses tonları, jest ve mimikleri olayın önemini gözler önüne sermiş, adeta bir çözüm bulunması noktasında yetkililere çağrıda bulunmuşlardır. Kadınların giyinmek için uyku, ders çalışma gibi sürelerden çaldıkları ve giyinmek için saatlerini harcadıkları belirtilmektedir (Alspach, 2007). Kadın ergenler her sabah ne giyeceği konusunda yorulduklarından okul üniformasına özlem duyuyor olabilirler. Öte yandan serbest kıyafet uygulanan okula devam eden, maddi gücü yerinde olmayan ergenlerin okul için ne giyecekleri konusunda ebeveynleriyle tartıştıkları (Bodine, 2003), zengin öğrenciler ile rekabet edemedikleri için eziklik, içine kapanma, yalnızlık, özgüven kaybı, düşük benlik algısı yaşadıkları ileri sürülmektedir (Gentile & Imberman, 2012). Dahası serbest kıyafetin, ekonomik olarak aileleri zorladığı ve ailelerin hissettiği baskıyı artırdığı (Woods & Ogletree, 1992; Workman & Sudak, 2008) belirtilmektedir. Okul üniformasına özlem duyulmasının altında yatan sebep aile ile yaşanan sorunlar da olabilir. Katılımcılar aileleri ile ilgili böyle bir sorundan bahsetmemişlerdir ancak katılımcılardan bazılarının deyişiyle “olan var olmayan var” diyerek serbest kıyafetin ekonomik olarak aileleri ve ergenleri zorladığını vurgulamışlardır.

Sonuç olarak bu araştırma, ergenlerin okul kıyafeti tercih ederken nelerden etkilendiğini gözler önüne sererken aynı zamanda okul üniformasının ergenlerin okul yaşamları için uygun olduğu grşnn destekler nitelikte sonuçlar sunmuştur.

G, Sınırlılık ve Gelecek Araştırmalar

Bu çalışmanın en önemli katkılarında biri serbest kıyafete izin verilen okullarda eğitim gören ergenlerin, her sabah okula gitmek için hazırlanırken ne giyeceği konusunda yaşadığı zorluğu gözler önüne sermiştir. Bu araştırmanın, ergenlerin okula giderken ne tür kıyafet tercih ettikleri, tercihlerini etkileyen faktörlerin neler olduğu, tercih ettikleri kıyafetlerin okulda hangi sorunları tetiklediği ile ilgili bulgularının, konu ile ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye’de devlet okullarında kıyafet konusunda tutarlı bir uygulamanın olmadığı görülmektedir. Bazı okullarda, okul üniforması zorunlu olmasına rağmen bazı öğrencilerin serbest kıyafet giydikleri, bazı öğrencilerin üniforma giydikleri görülmektedir. Bazı okullar ise öğrencileri kıyafet konusunda zgr bırakmaktadır. Bu nedenle ergenler, bir taraftan içinde buldukları dönem itibari ile dış görünüşlerini nemstediklerinden moda, sosyal medya, dizi-filmlerin ve akranlarının da etkisiyle kıyafetle kendilerini ifade etmeye çalışmakta, diğer taraftan aile, kültür, inanç, toplum, okul yönetimi ve öğretmenlerin baskısını üzerlerinde hissettikleri için okula giderken ne giyeceği konusunda zorlanmaktadır.

Bu çalışmanın diğer bir katkısı serbest kıyafete ilk geçildiği yıllarda bu değişim, okul niformasından sıkılanlar için doğru bir reform olarak dşnlmş olabilir. Ancak aradan geçen uzun yıllar sonra yapılan bu araştırma serbest kıyafet giyen ergenlerin bile okul üniformasının uygun okul iklimini sağladığını, serbest kıyafetin bu iklime zarar verdiğini düşündüklerini bulmuştur.

Bu çalışmanın diğerk bir katkısı, ergenlerin dış görünüşlerini önemsedikleri, beğenilmek istedikleri, kendilerine yakışan kıyafetler giymek istedikleri, kendilerini kıyafetleriyle ifade etmeye çalıştıkları gerçeğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. İleride bu konuda yapılacak araştırmaların daha kapsamlı bir şekilde planlanması için bu araştırmada olan sınırlılıklar (limitation) göz önünde bulundurulmalıdır. Araştırmanın sınırlılığı verilerin katılımcılardan kesitsel (cross sectional) olarak alınmasıdır. Araştırma sürecinde katılımcıların büyük bir kısmı okul üniformasının daha uygun olacağını, serbest kıyafetin okulda bazı sorunları tetiklediğini ifade etmişlerdir. İleri de yapılacak boylamsal araştırmalar (longitudinal research) ile serbest kıyafet ile üniforma giyilen iki pilot okul seçilerek yıl boyunca yaşanan olumlu veya olumsuz durumlar (akademik başarı, devamsızlık, suç işleme oranları gibi) incelenebilir. Ayrıca bu araştırma ortaokul düzeyinde de yapılarak sonuçların lise öğrencileriyle benzerlik ya da farklılık gösterip göstermediğine bakılabilir.

Öneriler

Kıyafet, bir tür kendini ifade etme aracıdır. Bu araç, bireyin iç dünyasının yansıması olabileceği gibi dış dünyaya ayak uydurma için harcanan çabanın bir göstergesi de olabilir. Katılımcıların kıyafet tercihleri daha çok gidilen okul, okul yönetiminin ve öğretmenlerin tutumu, aile, toplum, inanç, moda, sosyal medya, dizi-filmler ve arkadaşlardan etkilenmektedir. Etkilenen ergenlerin kıyafet tercihleri de okulda bazı durumları etkilemektedir. Serbest kıyafet giyilen okullar, maddi durumu iyi olanlar açısından kendilerini göstermeleri için bir vitrinken maddi durumu iyi olmayanlar için her sabah yaşanan kaygının sebebi olabilmektedir. Bu araştırma, serbest kıyafetin öğretmenlerle ilişkileri zedelediğini, okul disiplininin bozduğunu, dışlanmaya neden olduğunu ve okul üniformasına özlem duyulduğunu göstermiştir. Bu

anlamda bu araştırma bulguları okullardaki kıyafet belirsizliğine bir an önce son verilmesi noktasında çağrıda bulunmuştur. En büyük sorun okul üniformasının zorunlu olduğu okullarda okul yönetiminin sıkı tedbirler uygulamaması, öğretmenlerin müdahale etmemesi yani ne giyilmesi gerektiğinin belirsizliğidir. Serbest bırakılan ergenler istedikleri kıyafeti giydiklerinden kartopu etkisiyle bu tüm okula yayılmakta, okulda disiplin problemleri görülmekte, maddi durumu iyi olmayanlar için ek maliyetler ortaya çıkmaktadır. Başka bir sorun okul üniformasının renginden dolayı öğrencilerin giymek istememeleridir. Bu nedenle okul yönetimleri kıyafet konusunda net kararlar almalı ve bu kararları alırken ailelerin ve öğrencilerin görüşlerine başvurmalıdır.

Ayrıca bu araştırmada fark edilen bir diğer şey de bazı ergenlerin okul üniforması giymek istemelerine rağmen kıyafetin serbest bırakılması ve öğrencilerin çoğunluğunun serbest giyinmesi üzerine üniforma giyemedikleridir. Çünkü ergenler akran grubuna dâhil olabilmek, akranlarıyla ilişkiler kurabilmek (Chaplin & John, 2005), onlar tarafından dışlanmamak (Akça vd., 2011) için onlar gibi giyinebilme çabasıdadır. Bu nedenle psikolojik yardım hizmeti veren profesyonellerin, ergenlere yönelik yardım hizmeti sunarken, onların sosyo-ekonomik durumlarını bilmeleri, kıyafetlerine dikkat etmeleri, kıyafetin onlar için ne ifade ettiğini öğrenmeleri, bireyi tanımaları ve harcadıkları çabaları görmeleri açısından faydalı olacaktır. Psikolojik yardım hizmeti veren profesyoneller, ergenin kıyafetinin yaşadığı duygusal problemlerin (düşük benlik saygısı, dışlanma, yalnızlık) bir nedeni olabileceği gibi, ergenin kıyafetinin onun iç dünyasının yansıması olabileceği noktasında uyanık olmalıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan (11/12/2020-E.82102) etik izin alınmıştır.

Makalenin araştırma ve yazım sürecinde “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde’ yer alan tüm kurallara uyulmuş ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler”den hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Kaynakça/References

- Akça, R. P., Baran, G., & Bıçakçı, M. Y. (2011). 15-18 yaş grubu ergenlerde giysi seçimini etkileyen faktörler. *e-journal of New World Sciences Academy*, 6(2), 175-186.
- Alspach, K. (2007). *Measured look at uniforms: Alternative to dress code*. Boston Globe, MA, May 17.
- Arthur, B. L. (1999). Introduction: Dress and the social control of the body. In L. B. Arthur, (Ed.), *Religion, dress and the body* (pp. 1-7). Oxford: Berg.
- Bağçeci, B., Günen-Deliçay, F., & Yıldırım, İ. (2017). Opinions of teachers and students on free dress code applications. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 7(1), 159-188, <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2017.006>
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Baumann, C., & Krskova, H. (2016). School discipline, school uniforms and academic performance. *International Journal of Educational Management*, 30(6), 1003-1029.
- Blumer, H. (1998). The methodological position of symbolic interactionism. *Sociology. Thought and Action*, 2(2), 147-156.
- Bodine, A. (2003). School uniforms and discourses on childhood. *Childhood*, 10(1), 43-63.
- Boyatzis, R.E. (1998). *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. Sage.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101. DOI: 10.1191/1478088706qp063oa
- Caruso, P. (1996). Individuality vs. conformity: The issue behind school uniforms. *Nassp Bulletin*, 80(581), 83-88.
- Chaplin, L. N., & John, D. R. (2005). Materialism in children and adolescents: The role of the developing self-concept. *Advances in Consumer Research*, 32(1), 219-220.
- Chapman, E., & Smith, J. A. (2002). Interpretative phenomenological analysis and the new genetics. *Journal of health psychology*, 7(2), 125-130.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis* SAGE Publications Inc.
- Cohen, E. H., Kramarski, B., & Mevarech, Z. R. (2009). Classroom practices and students' literacy in a high and a low achieving country: a comparative analysis of PISA data from Finland and Israel. *Educational Practice and Theory*, 31(1), 19-37.
- Cox, J., & Dittmar, H. (1995). The functions of clothes and clothing (dis) satisfaction: a gender analysis among british students. *Journal of Consumer Policy*, 18(2-3), 237-265.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approche*. California: Sage Publication.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research. planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. New Jersey: Pearson Education.
- Curtis, A. C. (2015). Defining adolescence. *Journal of adolescent and family health*, 7(2), 2-39.
- Davis, F. (1992). *Fashion, culture and identity*. Chicago: University of Chicago Press.

- Demir, E., & Köse, M. (2017). Okullarda kıyafet serbestliğine ilişkin öğrenci görüşleri. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 3(2), 159-176.
- Denzin, N. (1989). *Interpretive interactionism*. CA: Sage Publications.
- Elliott, G. R., & Feldman, S. S. (1990). Capturing the adolescent experience. In S.S. Feldman & G.R. Elliot (Eds.), *At the threshold: The developing adolescent* (pp. 1-13). Cambridge: Harvard University Press.
- Erden, A. (1998). *Anadolu Giysi Kültürü*. Ankara: Atilla Erden Yayınları.
- Erikson, E. H. (1993). *Childhood and society*. New York: W.W. Norton Company.
- Erkan, S. (2003). Okullarda tek tip ya da serbest kıyafet. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 268-279.
- Evanse, M. J., Moutinho, L., & Raaij, W. F. V. (1996). *Applied consumer behavior*. New York: Addison-Wesley.
- Feldman, R. S. (2008). *Development Across the Life Span*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Geen, R. G. (1995). *Human motivation: A social psychological approach*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Gentile, E., & Imberman, S. A. (2012). Dressed for success? The effect of school uniforms on student achievement and behavior. *Journal of Urban Economics*, 71(1), 1-17.
- Gunter, B., & Furnham, A. (1998). *Children as consumers*. New York: Routledge.
- Gündüz, H. B., & Süer, N. B. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin serbest kıyafet politikasına ilişkin görüşleri: Mümtaz Turhan Sosyal Bilimler Lisesi örneği. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 13-75.
- Howe, H. (1996). School uniforms: Leaning toward the sortans and away from the athenians. *Education Week*, 15(28), 36-52.
- Husserl, E. (1970). *The crisis of European science and transcendental phenomenology*. IL: Northwestern University Press.
- Issel, L. M. (2004). *Health program planning and evaluation: A practical, systematic approach*. Sudbury, MA: Jones & Bartlett Publishers.
- John, D. R. (1999). Consumer socialization of children: a retrospective look at twenty-five years of research. *Journal of Consumer Research*, 26,183-213.
- Kaiser, S. 1997. *The Social Psychology of Clothing: Symbolic Appearances in Context*. New York: Fairchild.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business horizons*, 53(1), 59-68. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>
- Kapucu, S., & Sezgin, F. (2015). Liselerde serbest kıyafet uygulamasının çok perspektifli analizi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(5), 681-704, <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2015.037>.
- King, K. A. (1998). Should school uniforms be mandated in elementary school. *Journal of School Health*, 68(1), 32-38.
- McCarthy, M. (2001). Restrictions on student attire: dress codes and uniforms. *Educational Horizons*, 79(4), 155-157.

- Merriam, S. B. (2015). Qualitative research: Designing, implementing, and publishing a study. In *Handbook of research on scholarly publishing and research methods* (pp. 125-140). IGI Global.
- Miles, M. B., Huberman, A.M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*. London: Sage.
- Miller, K. A. (1997). Dress: Private and secret self-expression. *Clothing and Textiles Research Journal*, 15(4), 223-234. doi: 10.1177/0887302x9701500404.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kıyafet ve Kıyafetleri Yönetmeliği. (2013, 25 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 28718). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130725-14.htm>
- Murray, R. K. (1997). The Impact Of School Uniforms On School Climate. *NASSP Bulletin*, 81 (593), 106.
- Murray, S. (1999). Saving our so-called lives: Girl fandom, adolescent subjectivity and my so-called life. In M. Kinder (Ed.), *Kids' Media Culture* (pp. 221-235). Duke University Press.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousands Oaks: Sage Publications.
- Peters, K. (1996). Can uniforms improve school climate? *Thrust for Educational Leadership*, 25, 36-37.
- Piacentini, M., & Mailer, G. (2004). Symbolic consumption in teenagers' clothing choices. *Journal of Consumer Behaviour*, 3(3), 251-262.
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the Self*. Florida: Krieger Publishing Company.
- Sanchez, J. E., Yoxsimer, A., & Hill, G. C. (2012). Uniforms in the middle school: Student opinions, discipline data and school police data. *Journal of School Violence*, 11(4), 345-356.
- Shim, S., & Koh, A. (1997). Profiling adolescent consumer decision-making styles: Effects of socialization agents and social-structural variables. *Clothing and Textiles Research Journal*, 15(1), 50-59.
- Solomon, M. R. (1989). *The psychology of fashion*. Toronto: Lexington.
- Solomon, M. R., & Douglas, D. P. (1989). The female clothes-horse: From aesthetics to tactics. In M. R. Solomon, (Ed.), *The psychology of fashion* (pp. 387-401). Toronto: Lexington.
- Statista Research Department (2020). U.S. average-income teen expenditure share by category 2018. Germany.
- Stoneman, B. (1998, January). Teen spending keeps climbing. Forecast. Retrieved from <http://www.demographics.com>
- Taneri, P. O., Ulutaş, B., & Akgündüz, M. M. (2015). Öğrencilere getirilen kılık kıyafet serbestliğinin okul bileşenleri gözünden incelenmesi Ankara örneği. *Eğitim Bilim Toplum*, 13(49), 32-60.
- Tanioka, I., & Glaser, D. (1991). School uniforms, routine activities and the social control of delinquency in Japan. *Youth and Society*, 23(1), 50-75.
- Tucker, W. H. (1999). *How student uniforms impact teacher perceptions of climate in urban public middle schools*. Unpublished doctorate dissertation, University of Minnesota, USA.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020). Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Raporu. Ankara.

- Uğurlu, C. T., Doğan, S., Topçu, İ., & Demir, A. (2015). Serbest Kıyafet Uygulaması: Kim Ne Söyledi?. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 21(2), 213-246.
- Wade, K. K., & Standford, M. E. (2003). Public school uniforms: Effect on perceptions of gang presence, school climate, and student self-perceptions. *Education and Urban Society*, 35(4), 399-420.
- Woods, H., & Ogletree, E.(1992). Parents' Opinions of the Uniform Dress Code. ERIC No: ED367729.
- Workman, J. E., & Studak, C. M. (2008). Use of the means/ends test to evaluate public school dresscode. *Educational Policy*, 22, 295-326.
- Zollo, P. (1995, November). Talking to teens. American Demographics Retrieved from <http://www.demographics.com>